

מי מפחד מתנועת תשובה? (תגובה לרב רפי פוירשטיין)

כותרת המאמר של הרב פוירשטיין: "לא לתנועת התשובה הציונית" - הפגיעה אותי. אמנם כותרת המשנה: "כי היא כבר קיימת" - הרגיעה אותי לזמן מה, אך בתום הקריאה חזרתי לדעתי הראשונה - הפתעה ורצון לתגובה. ועתה לגופה של ביקורת.

א. הבעיה וההתמודדות

אנו חיים בעולם מורכב, ובייחוד הציבור הדתי-לאומי, שחי עם תורה ו... ו' החיבור, לאמור, תורה ומדע, תורה ועבודה, תורה ומדינה וכיוצ"ב.

הצירוף הזה לתורה, ובייחוד הצירוף של חברה ומדינה, חדר באופן מסיבי לחיינו. בעולם המודרני גם קצב החיים מהיר יותר. חדשות נשמעות לא רק לבקרים אלא גם לשעות וחצאי שעות. השפע שנתברכנו בו מאפשר פעילויות והרפתקאות שונות, ובסך הכל- לא משעמם, הציונות, המדינה, הקדמה הטכנולוגית, "הכפר הגלובלי" - כולם ביחד טרפו את הקלפים לעולם הדתי שלנו. החרדים (כפי שקרויים כיום) מנסים להסתגר, ואילו הציבור הדתי-לאומי מנסה להיפתח ולשלב בין תורה ומדינה וכל הכרוך בה.

על רקע זה חשיבות מיוחדת לתורת הרב קוק שמכניסה סדר במבוכה. היא מבארת תהליכים היסטוריים וחברתיים, ובין היתר מצביעה גם על ההיבט החיובי שבחילוניות. ומכאן גם "תורת ההפכים" כפי שבאה לידי ביטוי במאמרים האחרונים ב'צהר' (בייחוד של אריה שטרן - 'צהר' ט, והרב רפי פוירשטיין - 'צהר' יג).

ב. בין מורכבות להסתבכות

אך דומה שמרוב עיסוק בהפכים נהפכו עלינו היוצרות. המורכבות באה על חשבון הפשטות. "עשה הא-להים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים". קודם כל יש לזכור אמתות פשוטות, ולא להסתבך מיד במורכבות.

1. אמיתות פשוטות

יש לנו מצוות תוכחה המחייבת כל יהודי להוכיח את זולתו שאינו שומר תורה ומצוות. יש לנו קושי לעשות כן. והסיבות לכך נתבארו לעיפה, גם מעל דפי 'צהר'. ואם קמה התעוררות או תנועה שטוענת כי בידה ובידיעתה כיצד לקיים מצוה דאורייתא, עלינו לברך ולהריע בשתי ידיים. יהיו לרפות את ידיהם של העוסקים במצוה?

2. לשאלת המורכבות

תנועת התשובה אינה צריכה לעסוק, לפחות לא בתחילת הדרך, בבעיות המורכבות של דורנו, אלא ביסודות של תורה ומצוותיה: שבת, תפילין, טהרת המשפחה, כשרות, תפילה, לולב, קידושין, גמילות חסדים וכדו'. לאלו אין קשר להקמת המדינה ולסיבוכי התקופה. יהודי אוכל את אותה מצה בימי השואה (אם רק יכול) כמו בזמן הגאולה. אנו טוענים כי הבסיס המינימלי של חיי היהודי הוא תורה ומצוות, כולל עיקרי אמונה. על בסיס זה ייתכנו אורחות חיים שונות. יש הבדל בין חסידים למתנגדים, בין חרדים לבין ציונים-דתיים, בין אשכנזים לספרדים, ופתחה הדרך לחוזרים בתשובה לאמץ אורח חיים ייחודי.

עלינו לשנן לעצמנו ולזולתנו כי **אין יהודי של אמת ללא שבת, תפילין וכו'**. אפשר להבין, אבל לא להצריך ח"ו אכילת טריפה של יהודים שהתרחקו. איבדנו את הרגישות הדתית בהקשר זה. כל ישראל ערבים זה לזה גם במצוות ועבירות (עי' ראש השנה כח, א). אין אנו מרגישים כי אנו כעין "שותפים" בחטאי אחרים, אין אנו כואבים את חילול השם שבדבר, כאשר יהודי מחלל שבת. לכל הפחות, נרחם על נפש תועה.

3. התורה הגואלת

מה לכל זה ולתורת הרב קוק? האם ח"ו נוציא לעז על הרב, שלא רצה להחזיר בנים תועים לדרך אבות? האם לא נסע הרב למושבות הגליל, וזעק ומחה כנגד פורצי גדר למיניהם?

רק בשלב שני, כשנביא את זולתנו להכרה הבסיסית באמורה, נשתדל לשכנע אותן כי הרב קוק צדק בתפיסתו את המהלך ההיסטורי המתרחש לעינינו.

ואם אותו יהודי חילוני יתעקש להבין את סיבוכי התקופה, וישאל לפשר משבר החילוניות של הדור הקודם, אף אנו נענה אחריו: אפילו צודק אתה בשאלותיך, אפילו היה מה לבקר את הפסיביות היהודית לפני השואה וכל כיוצא בזה, אין כל זה מצדיק את נטישת התורה. **כמו שאי אפשר לרבע את המעגל, אי אפשר לו ליהודי לתת ליהדות**

משמעות ללא תורה ומצוות. זו אינה שאלה של כדאיות, של אושר, של שמירה על עתיד העם, אלא זו האמת הבסיסית ביותר.

ג. שאלת ההתנשאות

אומר הכותב כי יש מחיר לתוכחה, שכן בניגוד לחרדים אין לנו להתנשא כלפי החילוניים, ואם נעשה כן, נאבד את קשרי הידידות עמם. בעיני, לא מתקבל על הדעת, כי קיום מצוה פשוטה יביא נזק. שלוחי מצוה אינן ניזוקין, וודאי אינן מזיקין.

ואכן בכל תוכחה יש משום התנשאות; שכן המוכיח משדר מסר של יודע כול. אכן מצוה זו נזקקת לזהירות רבה, שכן אתה מפגין ביטחון בצדקת דרכך ובטעות של חברך. במידה ידועה אין מנוס מכך. אדרבה, ככל שאתה מראה יותר ביטחון בדרכך, גובר הסיכוי לשכנע את זולתך.

מבחינה זו אינני מסכים לגישה המשדרת רב-תרבותיות, ויכוח בגובה העיניים, כבוד הדדי בין אידיאולוגיות שונות וכיוצא באלו.

אולם דומה עלי שגם במחננו נגע הנגע, אם כי לא פשה. מכמה אישים חשובים שמעתי שאינם מסכימים להגדרתו של החזון-איש על העגלה החילונית בריקה לעומת העגלה הדתית במלאה. בהזדמנות אחרת אף שמעתי הגדרה - כי היחס הוא נניח, 98% עגלה מלאה אצלנו, ו 2% אצלם.

לענ"ד זו גישה מסוכנת. כי ברגע שיש לו לחילוני עליונות כלשהי עליך, הוא מרגיש "מחוסן". אתה עולה עליו בעניין זה והוא עולה עליך בדבר אחר. בלבו הוא אומר: תשוב אתה בתשובה בטרם תשיב אותי.

עלינו "לשדר" לו שהוא שואל שאלות טובות, שהוא מתסיס אותנו, אבל לא לגרום לו לחשוב ח"ו שיש לו תשובות טובות. החילוניות - כדרך חיים - פסולה מכול וכול. אנו רוצים שכולם יהיו דתיים. יש מקום גם לחסידים, גם לחרדים, וגם ל"מימ"דניקים". אך אין אנו רוצים באף יהודי חילוני.

ד. נקודת הבחירה

כדי למעט בקושי שבהתנשאות יש לשנן דבריו של הרב דסלר ב"מכתב מאליהו" על "נקודת הבחירה". לכל אדם מאבק עם יצרו, אלא שאינו דומה מאבקו של ראובן לזה של שמעון. הרבה תלוי ברקעו, סביבתו, גודלו ואופיו של אדם. פלוני מתמודד עם שמירת שבת ואלמוני עם מספר שעות תלמוד תורה ביום. מנקודת מבט זו יתכן בהחלט שהחילוני שאני מוכיח אותו הוא אכן צדיק ממני. אני למשל, מתרשל בתורתי, בעל גאוה, ואילו הוא, בדרגתו, מתקדם יותר ממני. הוא גם מוכן לשמוע אותי. אפשר גם שהוא תורם רבות לביטחון ישראל, לריפוי חולים וכיוצא באלו. אכן יש לו זכויות למכביר. אבל אין מצוה מכבה עבירה. אני אוהב אותו כאדם וכיהודי, אבל שונא את תורתו החילונית.

סוף דבר

חשבתי לשים כאן קץ למלותיי; אך כדי שלא אתפס כמתחמק מלב העניין, אוסיף ואומר כי ידעתי גם ידעתי כי הקושי העיקרי שלנו הוא הסתירה לכאורה שבין תורה לדמוקרטיה. החילוניים החושבים מציגים את תורת הא-להים לעומת תורת האדם, את ההומניזם, המוסר הטבעי, לעומת צו חיצוני - לא כאן המקום להוכיח טעותם, אבל לאור דבריי, עלינו להסיט את הדיון בראשיתו לשאלה המרכזית, והיא: מהי יהדות בשבילנו? הרי גם האדם שמולך, אומר שהוא חפץ ביהדותו, ואינו מתכחש לה. וכאן נקודת ההתחלה.